

Халілов Таїр Бекірович

Автобіографія

Я, Таїр Халілов, кримський татарин, народився 6 вересня 1940 року в селі Карабай (нині Відродження) Старо-Кримського району Кримської АРСР.

На момент депортації сім'я складалася із 7 осіб: мати Фатіме Халілова (1893 р.н.), батько Бекір Халілов (1892 р.н.), сестра Амідє Халілова (1927 р.н.), брат Емірсале Халілов (1930 р.н.), брат Халіт Халілов (1934 р.н.), брат Джемал Халілов (1936 р.н.).

18 травня 1944 року двоє солдатів з автоматами й офіцер, який супроводжував їх, зі складу військ НКВД о 4 годині ранку увірвалися в будинок. Офіцер коротко зачитав постанову про виселення й дав на збори 15 хвилин. Батько та мати, розгубившись, ледь встигли нас одягнути та взути. Фактично з собою нічого не встигли, та й не дали нам, взяти. Батько захотів прихопити з собою сепаратор, за тодішніми мірками – велике багатство, але йому заборонили. Батько був відомим фахівцем з тютюнництва й двічі побував на ВДНГ в Москві, звідти він і привіз цей сепаратор, єдиний у селі. Все село ходило до нас сепарувати своє молоко. Окрім сепаратора, в господарстві тримали дійну корову, теля, бичка, 5-6 баранів і курей. Але, найголовніше, за словами батька, він не встигнув забрати заховані у схованці під підвіконням сімейні реліквії та цінності: золоті дукати, прикраси та гроші. Звичайно, все це багатство безслідно зникло. Батько ще мав намір випустити корову з хліва, але отримав удар прикладом.

Усіх жителів села зібрали у хліві, де сушили відомий кримський тютюн "Дюбек", який вирощував батько. Там в оточенні озброєних солдатів протримали до обіду. Всі думали, що поведуть на розстріл. Але звідкись понаїхали американські студебекери, радянські ЗІСи та полуторки. Всіх повантажили на машини, під конвоем привезли на залізничну станцію Іслам-Терек (нині Кіровське) і буквально заштовхали до смердючих товарних, так званих "телячих" вагонів.

Чи треба говорити про той жах, шокове потрясіння й крики, якими супроводжувався цей "важливий державний захід"?..

Дорогою прямування ешелону, що тривала майже місяць, як і в місцях насильницького поселення, люди вмирали від голоду, хвороб, від нестерпних душевних мук і від нещасних випадків. Наприклад, у нашому вагоні жінка та її шестирічна дочка загинули від того, що вночі на них зверху впали погано закріплені дошки від нар з лежачими на них людьми. А на якійсь станції двоє голодних підлітків на привокзальному ринку вкрали чи то пару пиріжків, чи то пару булок, їх схопили й забили на смерть.

Дорогою нікому жодної медичної допомоги не надавали. Потребу справляли у відро, обгороджене в кутку вагона. Можна собі уявити антисанітарію, що панувала у вагоні, напханому людьми похилого віку, жінками та дітьми.

Людей упродовж місяця в страшних антисанітарних умовах морили голодом (упродовж усього шляху 2-3 рази давали "юшку" з протухлої риби) і цілеспрямовано

тримали в обмеженому просторі вагонів – фактично в тюрмах на колесах. Повністю виснажених, а також брудних, хворих і завошивлених людей прирікали потім на вірну голодну й мученицьку смерть уже в місцях спецпоселення. Вони заздалегідь до дрібниць продумали, як непомітно ліквідувати цілий народ, щоб забрати його землю. Ні, вони не вбивали нас у газових камерах, але придумали більш витончений спосіб знищення: телячі вагони й спецпоселення, де вбивали повільно, але напевно.

Нашу сім'ю поселили в Макаріївському районі Костромської області, в лісовій глушині, куди колись Іван Сусанін завів поляків... У прямому й переносному сенсі. Поселили в почорнілих дерев'яних бараках, що кишіли клопами й тарганами і в яких до нас жили зеки. Але ув'язнених як-не-як годували, а нас – ні. Працездатних юнаків і дівчат, практично підлітків, погнали на лісоповал, тому що чоловіки воювали на фронтах. А молодь, влаштовуючи на неї облави, як на звірів, виловлюючи і так само загнавши в товарняки, відвезли в рабство до свого фатерланду німецькі окупанти.

Лютував тиф. Виснажені від голоду та хвороб, від лютих морозів, туги за Батьківщиною, кинуті напризволяще владою, люди вмирали сім'ями. Старша сестра Зейнеп Абдишева (дівоче прізвище Халілова), її чоловік Сейтумер Абдишев та їхній трирічний син Абсеттар померли від туберкульозу. Через рік від тифу померла наша мати. Її діти теж хворіли на тиф, але якимось дивом вижили. Батько в розпачі "втік" до Узбекистану в пошуках виходу, там його зловили, за "втечу" і за порушення комендантської режиму дали 20 років таборів.

Зрозуміло, я тоді був маленьким, і не все запам'яталося, окрім деяких епізодів, що врізалися в дитячу пам'ять. Всі подробиці депортації та жахи тих років розповідаю зі слів нині покійної сестри, яка пам'ятала досконало всі перипетії висилки.

Залишившись без батьків, ми були приречені, але нас, як це не звучить парадоксально, врятувала та ж "милосердна" радянська держава: нас відіслали до дитячого будинку й зберегли нам життя. Я виріс в дитячому будинку вже в Узбекистані. Яким треба бути езуїтом, щоб, позбавивши Батьківщини, убивши батьків, уцілілих дітей взяти під свою опіку! Що може бути жахливішим! У дитячому будинку щовечора на лінійці ми дружно співали: "За детство счастливое наше спасибо, родная страна!".

Закінчив середню школу російською мовою. Відслужив у армії і вступив до Ташкентського с/г інституту. У 1969 році, закінчивши інститут і відпрацювавши два роки в садвинрадгоспі "Ахангаран-2" Ташкентської області, з дипломом на руках за фахом "вчений-агроном, плодоовочівник-виноградар" у 1971 році приїхав до Криму. У Сімферополі в Садвинтресті зустріли мало не з розпростертими обіймами. Мабуть, спочатку прийняли за узбека чи азербайджанця. Але як тільки начальник відділу кадрів взяв у руки мій "вовчий" паспорт, в нього очі полізли на лоба.

- Ви, виявляється, кримський татарин... – вирвалося у нього.
  - Ну і що, що я кримський татарин? – відреагував я. – Я ж не кажу, що ви – єврей.
  - Поговори у мене, – насупив він брови й зателефонував до міліції.
- Начальник міліції без будь-яких натяків запитав:

– Навіщо приїхав до Криму?

– Я тут народився. Я агроном, приїхав сади розводити, – відповів я.

– Я тобі покажу, як сади розводити! Добу даю, щоб залишив Крим, – пригрозив він.

Потім ще були спроби повернутися на Батьківщину, і кожного разу мені завертали назад лише тому, що я – кримський татарин.

Щодо інформаторів. Вони були, є й будуть. Вони – очі й вуха будь-якої держави. Але є стукачі-інформатори і є донощики-провокатори, які збирають на тебе компромат, щоб потім знищити. Ними особливо користувалися в колишньому СРСР. Вони були і є серед нас.

Вважаю, що акція "Унутма" запізнилася щонайменше на 20 з гаком років, тому що свідків залишилися одиниці. Мені, якому при депортації було всього чотири рочки, вже 70! Який може бути суд після закінчення 65 років депортації, коли майже всіх депортованих вже немає в живих. А потім, кого судити? Сталіна та його поплічників – катів, безпосередніх винуватців нашої трагедії? А судді хто? Чи не краще українській державі відновити наші зневажені права й реабілітувати нас не посмертно, а живих! Якщо вже Україна оголосила себе незалежною та демократичною державою, нехай дотримується міжнародних норм.

Якщо акція "Унутма" буде черговим фарсом і оковамилюванням, не пробачить ні Бог, ні народ.

До Криму повернувся у травні 1990 року. Живув Советському (Ічкінському) районі, в селі Пушкіне.

Халілов Таїр Бекірович, член Спілки письменників України.

Постскриптум. До всього сказаного можу додати як вагомий документ геноциду нашого народу свою повість "Забрана Батьківщина". Рідною мовою її опублікували в журналі "Йылдыз", 2008 р, №1-6 та 2009 рік №1.

Є російськомовний варіант. Повість збудована на реальних життєвих подіях і неспростовних фактах.

І ще. Старший брат Ільяс Бекіров (прізвище за іменем батька) до війни служив у м. Балаклія Харківської області, звідти пішов на фронт і не повернувся.

(Спогад датований 20 вересня 2009 року)